

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH MEXANIZMLARI**Iskandarova Iroda***Shahrisabz davlat pedagogika instituti xorijiy tili va adabiyoti Yo‘nalishi 1-bosqich talabasi***Abdullayeva E‘zoza***Shahrisabz davlat pedagogika instituti xorijiy tili va adabiyoti yo‘nalishi 1-kurs talabasi***Ilmiy rahbar: Azamova Sitara**

Annotatsiya. Bu maqolada korrupsiyaning mohiyati, uning jamiyat va davlat rivojiga salbiy ta‘siri, shuningdek, unga qarshi kurashishning asosiy mexanizmlari yoritilgan. Annotatsiyada korrupsiyani oldini olish, unga qarshi samarali choralar ko‘rish va institutsional tizimlarning ahamiyati tahlil qilingan. Xalqaro tajriba va milliy qonunchilik asosida korrupsiyaga qarshi kurashning huquqiy, ma‘rifiy va tashkiliy mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Ishda korrupsiyani kamaytirish uchun davlat boshqaruvida ochiqlik, shaffoflik va jamoatchilik nazoratini kuchaytirish zarurligi ta‘kidlangan. Mavzuning dolzarbligi korrupsiyaning ijtimoiy taraqqiyotga to‘siq bo‘lishi va unga qarshi samarali kurash usullarini ishlab chiqish zaruratidan kelib chiqadi.

Kalit so‘zlar. Korrupsiya, korrupsiyaga qarshi kurash, komplayens nazorati, huquqiy asoslar, ochiqlik, shaffoflik, jamoatchilik nazorati, davlat boshqaruvi, xalqaro tajriba. Korrupsiyaning Mohiyati va Jamiyatga Salbiy Ta‘siri

Korrupsiya – jamiyat kushandasi. So‘nggi yillarda mamlakatimizda korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish, davlat va jamiyat qurilishining barcha sohalarida korrupsiogen omillarga chek qo‘yishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar izchil amalga oshirilmoqda.

Bugungi globallashuv davrida korrupsiya dunyoning ko‘plab mamlakatlari uchun dolzarb muammolardan biri bo‘lib qolmoqda. Bu illat nafaqat iqtisodiy o‘rishni sekinlashtiradi, balki jamiyatdagi adolat, ishonch va taraqqiyotga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlari – davlat va jamiyat tomonidan korrupsiyaning oldini olish, uni aniqlash va unga qarshi chora ko‘rish maqsadida joriy etilgan huquqiy, institutsional va ijtimoiy tizimlardir. Ushbu

mexanizmlarning samarali ishlashi jamiyatda halollik tamoyillarini qaror toptirishda muhim ahamiyatga ega. Korrupsiya global miqyosda muhim ijtimoiy illat sifatida tan olinmoqda. U davlat boshqaruvi, iqtisodiyot va jamiyatning boshqa sohalariga jiddiy zarar yetkazadi. O‘zbekiston ham ushbu tahdidga qarshi tizimli va huquqiy chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Mazkur maqolada korrupsiyaning salbiy oqibatlari, unga qarshi kurashishning asosiy tamoyillari va mexanizmlari, shuningdek, xalqaro tajriba va milliy qonunchilik tahlil qilinadi. Korrupsiya — bu ishonib topshirilgan vakolatlar va mansabdorlik mavqeidan shaxsiy manfaat uchun suiste’mol qilishdir. U ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi, davlat boshqaruvi samaradorligini pasaytiradi, iqtisodiy o‘lishga to‘siq bo‘ladi va fuqarolarning davlat institutlariga bo‘lgan ishonchini yemiradi. Natijada jamiyatda ijtimoiy adolatsizlik kuchayadi va siyosiy barqarorlik zaiflashadi.

Korrupsiyaga Qarshi Kurashning Asosiy Yo‘nalishlari

Korrupsiyaga qarshi kurashda quyidagi yo‘nalishlar asosiy o‘rin tutadi:

1. Huquqiy asoslarni mustahkamlash: Korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha qonunchilik bazasi takomillashtirilmoqda.
2. Tashkiliy chora-tadbirlar: Maxsus organlar va monitoring tizimlari tashkil etilmoqda.
3. Ma’rifiy ishlar: Aholi o‘rtasida korrupsiyaning salbiy oqibatlari haqida tushuntirish ishlari olib borilmoqda.
4. Jamoatchilik nazorati: Ochiqlik va shaffoflik asosida fuqarolarning faol ishtiroki ta’minlanmoqda.

Komplayens nazorati — bu tashkilotlar faoliyatini korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha xalqaro standartlarga mos holda tashkil etish tizimidir. U korrupsiya xavf-xatarlarini aniqlash, manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish, xabar berish tizimlarini yaratish va xodimlarni doimiy o‘qitish orqali amalga oshiriladi. Bu tizim tashkilotlar va davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

Xalqaro tajriba ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda korrupsiyaga qarshi kurashishda komplayens tizimi samarali vosita sifatida keng qo‘llanilmoqda. AQShda FCPA, Buyuk Britaniyada Bribery Act qonunlari orqali yirik korporatsiyalar va davlat tashkilotlari faoliyati nazorat qilinmoqda. O‘zbekistonda esa Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tomonidan komplayens tizimi joriy etilib, barcha davlat organlarida korrupsiyaga qarshi chora-tadbirlar kuchaytirilmoqda.

Korrupsiyaga qarshi samarali kurashish uchun davlat boshqaruvida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash muhimdir. Bu orqali fuqarolar davlat qarorlarining shakllanishida va ijrosida faol ishtirok etishi mumkin. Jamoatchilik nazorati orqali korrupsiyaning oldini olish va oshkoralikni kuchaytirish imkoniyati yaratiladi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish davlat va jamiyat oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biridir. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar, xususan, maxsus o'quv dasturlarining joriy etilishi davlat xizmatchilarining malakasini oshirish va korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha samarali mexanizmlarni yaratishga xizmat qilmoqda. Kelgusida xalqaro tajribalarni o'rganish va joriy etish orqali bu kurashning samaradorligini oshirish mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29 iyundagi PF-6013-sonli "O'zbekiston Respublikasida Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi Farmoni qabul qilinib, mazkur Farmon asosida korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasidagi davlat siyosatini, shuningdek, korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarning tizimli sabab va shart-sharoitlarini bartaraf etish hamda korrupsiyaga qarshi kurashish choralarining samaradorligini oshirishga qaratilgan davlat va boshqa dasturlarni shakllantirish va amalga oshirish maqsadida Korrupsiyaga qarshi kurash Agentligi tashkil etildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvar kuni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga qilgan Murojaatnomasida ta'kidlaganidek, "Jamiyatimizda korrupsiya illati o'zining turli ko'rinishlari bilan taraqqiyotimizga g'ov bo'lmoqda. Bu yovuz baloning oldini olmasak, haqiqiy ishbilarmonlik va investitsiya muhitini yaratib bo'lmaydi, umuman, jamiyatning birorta tarmog'i rivojlanmaydi".

Korrupsiya keltiradigan zarar barcha davlatlar uchun teng sanalib, mazkur illat davlatning turli sohalariga, xususan siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy jabhalarida amalga oshirilayotgan islohotlarga hamda mamlakatning xalqaro maydondagi imidji va investitsiyaviy jozibadorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish va komplayens nazorati tizimi O'zbekiston Respublikasida davlat boshqaruvi va jamiyat taraqqiyotini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bu tizim orqali korrupsiyaning oldini olish, unga qarshi samarali choralar ko'rish va institutsional tizimlarning ahamiyatini oshirish mumkin.

Kelgusida bu yo‘nalishdagi ishlarni yanada takomillashtirish, xalqaro tajribalarni o‘rganish va joriy etish orqali korrupsiyaga qarshi kurashish samaradorligini oshirish mumkin. Korrupsiyaga qarshi kurash va komplayens nazoratini kuchaytirish O‘zbekistonning barqaror taraqqiyoti va ijtimoiy adolatni ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashishda huquqiy asoslar, ma‘rifiy faoliyat va jamoatchilik nazoratini kuchaytirish asosiy vositalardan biridir. Kelgusida xalqaro tajribalarni chuqur o‘rganish va milliy amaliyotga moslashtirish orqali korrupsiyaga qarshi kurashish samaradorligini oshirish mumkin.

Korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarining kelajak avlodlar uchun foydasi beqiyosdir. Bunday mexanizmlar jamiyatda halollik, adolat va ishonch muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Korrupsiyaning kamayishi iqtisodiy barqarorlikka olib keladi, bu esa davlat byudjetining to‘g‘ri va maqsadli yo‘naltirilishini ta‘minlaydi. Natijada sog‘liqni saqlash, ta‘lim, infratuzilma va boshqa ijtimoiy sohalar rivojlanadi. Shu bilan birga, korrupsiyaga qarshi mexanizmlar yosh avlodning ongida qonuniylik va mas‘uliyatlilik tamoyillarini mustahkamlaydi, ularni halol mehnat orqali yutuqlarga erishish mumkinligiga ishonтиради. Kelajakda bunday odob-axloq asosida shakllangan jamiyatda bilimli, vatanparvar va halol rahbarlar yetishib chiqadi. Bu esa mamlakatning xalqaro miqyosdagi obro‘cini oshirib, xorijiy sarmoyadorlar ishonchini mustahkamlaydi. Umuman olganda, korrupsiyaga qarshi samarali kurash nafaqat hozirgi kun muammolarini hal qiladi, balki barqaror, adolatli va taraqqiyot sari intilgan kelajak jamiyatining poydevorini yaratadi.

Xulosa. Korrupsiyaga qarshi kurashish har bir fuqaroning, davlat idoralarining va butun jamiyatning hamjihatlikda olib boradigan uzviy faoliyatidir. Huquqiy asoslarning mustahkamlanishi, ochiqlik va shaffoflikka asoslangan boshqaruv, jamoatchilik nazorati va fuqarolik jamiyatining faolligi korrupsiyani kamaytirishda muhim o‘rin tutadi. Faqatgina kompleks va tizimli yondashuv orqali biz korrupsiyaga qarshi samarali kurasha olamiz va adolatli jamiyat barpo etish yo‘lida katta qadam tashlaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. “Korrupsiyaga qarshi kurash va komplayens nazorati” – Namangan davlat universiteti ARM fondidan, 2024 yil.
2. “Korrupsiyaga qarshi kurashish maxsus o‘quv dasturi” – Proacademy.uz, 2025 yil.

3. O‘zbekiston Respublikasining 2017-yil 3-yanvardagi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni.
- 4.<https://www.transparency.org/en/publications/global-corruption-report>
- 5.<https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/>
- 6.<https://ombudsman.uz/oz/docs/ozbekistonda-korrupsiyaga-qarshi-kurashish-sohasida-davlat-siyosatini-takomillashtirish-masalalari>
- 7.Aralovna, Ochilova Guzal, et al. "Ecological globalization and its social place in the globalization system of processes." Journal of Survey in Fisheries Sciences 10.1S (2023): 5000-5006.
- 8.Ayonovna A. S. IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL GLOBALIZATION, THE NEED FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION BECOMES A PRIORITY //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 07. – C. 30-35.
- 9.Omonov, Bakhodir Nurillaevich, Go‘zal Aralovna Ochilova, and Sitora Ayonovna Azamova. "SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ECOLOGICAL ENVIRONMENT IN UZBEKISTAN." World of Scientific news in Science 1.3 (2023): 15-28.
- 10.Ayonovna, Azamova Sitora. "The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization." Global Scientific Review 13 (2023): 7-10.
- 11.Ayonovna, Azamova Sitora, and Pirimov Lerik Xudoyberdi o‘g‘li. "EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘." TADQIQOTLAR. UZ 40.4 (2024): 135-139..
- 12.Ayonovna A. S. IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL GLOBALIZATION, THE NEED FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION BECOMES A PRIORITY //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 07. – C. 30-35..
- 13.Shakhrisabz A. S. A. THE USE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ORIENTAL SCIENTISTS IN THE FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE AMONG SCHOOLCHILDREN IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //International Scientific and Current Research Conferences. – 2024. – C. 94-97.
- 14.Azamova S. EKOLOGIK TA’LIM VA TARBIYANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – T. 1. – №. 1.